

Leidraad Onderwijs vanuit hoge verwachtingen

**Effectieve interventies tegen
onderwijsachterstanden in het basisonderwijs**

Een leidraad onder de vorm van 6 aanbevelingen

Auteurs hertaling
Stijn Coussement, lector en onderzoeker Hogeschool VIVES
dr. Peter Dejonckheere, lector en onderzoeker Hogeschool VIVES

ONDERWIJS VANUIT HOGE VERWACHTINGEN

Introductie door Leerpunt

Waarom leidraden?

- Onderwijspraktijk versterken via wetenschappelijke inzichten
- Via onderbouwde aanbevelingen naar praktische tips
- Geen handboek, wél:
  - Aanzet tot reflectie
  - Professionele gesprekken
  - Weloverwogen keuzes
- Kennisagenda

Hoe komt een leidraad tot stand?

- Publicatie overheidsopdracht voor onafhankelijke organisaties
- Beoordeling en gunning voorstellen
- Uitvoering opdracht i.s.m. praktijkexperten en wetenschappers
- Wetenschappelijke en gebruikerscommissie Leerpunt
- Vormgeving

Leidraad hoge verwachtingen

Inhoudstafel

Voorwoord	p. 4
Aanbevelingen samengevat	p. 6
Inleiding	p. 10
Aanbeveling 1: Wees je bewust van je verwachtingen van leerlingen	p. 18
Aanbeveling 2: Wees je bewust van de manieren waarop je je verwachtingen communiceert naar leerlingen	p. 24
Aanbeveling 3: Groeppeer flexibel	p. 30
Aanbeveling 4: Stel heldere leerdoelen	p. 38
Aanbeveling 5: Zorg voor een positief klasklimaat	p. 46
Aanbeveling 6: Benut de kracht van het team	p. 54
Meer lezen over hoge verwachtingen	p. 66
Referentielijst	p. 69

Verdiepende info

Effecten uit onderzoek

Toelichting

Praktijkvoorbeeld

Zelf aan de slag

<https://leerpunt.be/leidraden/hoge-verwachtingen>

ONDERWIJS VANUIT HOGE VERWACHTINGEN

VIVES

Expertgroep

- **Ruud Lelieur** (Universiteit Antwerpen)
- **Esther Gheysens** (UGent en Schoolmakers)
- **Michiel Wils** (Thomas More Hogeschool)
- **Henk De Reviere** (Pedagogische begeleidingsdienst Katholiek Onderwijs Vlaanderen)
- **Werner Ryckaert** (Pedagogische begeleidingsdienst GO!)
- **Sven Van Grembergen** (Basisschool Ursulinen, Mechelen)
- **An Verbruggen** (Basisschool O.L.V. van de Ham, Mechelen)
- **Caroline Van Driessche** (Katholiek basisonderwijs, Oudenaarde)
- **Julie Seeuws** (KBO Eine, Oudenaarde)
- **Dieter Lauwers** (Vrije Lagere Oefenschool Windekind, Vorselaar)

Verwachtingen in de praktijk

In de klas van juf Sara wordt een groepsopdracht gegeven waarbij leerlingen een creatieve oplossing moeten bedenken voor een milieuprobleem. Tijdens de presentatie van de ideeën stelt **Lotte** (een rustig en nauwkeurig meisje) een goed doordacht maar voorzichtig idee voor. **Bram** (een energieke en assertieve jongen) komt met een gewaagd en minder uitgewerkt plan.

Bij Lotte: Juf Sara zegt: "Goed idee, Lotte. Je hebt er duidelijk over nagedacht. Misschien kan je nog wat meer uitwerken en zekerder zijn van je oplossing."

Bij Bram: Juf Sara lacht en zegt: "Wat een creatief idee, Bram! Ik hou van je lef. Blijf zo denken, en dan komt het wel goed met de details."

Lotte wordt aangemoedigd om nóg meer op zekerheid en precisie te focussen, terwijl Bram wordt geprezen om zijn durf, ondanks dat zijn idee minder concreet is.

De leerkracht ziet Lotte's aanpak als voorzichtig en netjes, terwijl ze bij Bram de nadruk legt op zijn lef en creativiteit.

Waarom is dit belangrijk?

Lotte kan het gevoel krijgen dat haar ideeën niet gewaardeerd worden tenzij ze perfect zijn, wat haar zelfvertrouwen kan ondermijnen.

Bram leert dat risico's nemen gewaardeerd wordt, zelfs als de uitwerking nog niet volledig is.

Verwachtingen beïnvloeden prestaties?

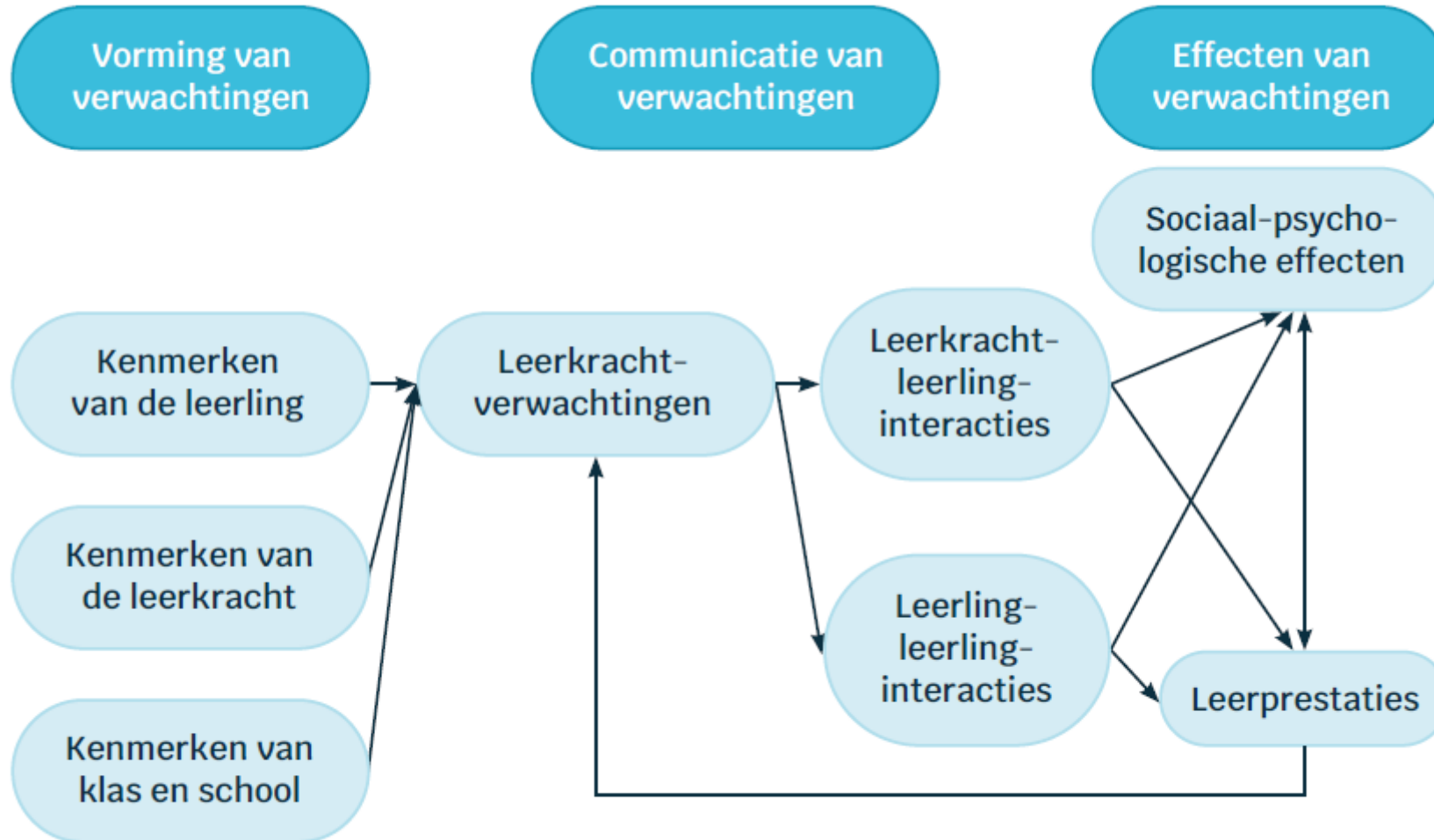
Bij het plannen van leerdoelen, activiteiten en werkvormen nemen we voortdurend **beslissingen**.

Deze beslissingen worden **beïnvloed** door eerdere ervaringen, de sociale context en onze **verwachtingen** van individuele leerlingen en de klas. Deze verwachtingen kunnen zowel gebaseerd zijn op gegevens als op intuïtie.

Het onderzoek van Rosenthal en Jacobson (1968), 'Pygmalion in the Classroom', toont aan dat verwachtingen van leerkrachten een doorslaggevend en zelfversterkend effect kunnen hebben op de prestaties van leerlingen.

(Een complex) samenvattend model

Figuur 1. Conceptueel model van leerkrachtverwachtingen

ONDERWIJS VANUIT HOGE VERWACHTINGEN

---

6 aanbevelingen

1. Wees je bewust van je verwachtingen van leerlingen
2. Verwachtingen communiceren
3. Groepeer flexibel
4. Stel heldere leerdoelen
5. Zorg voor een positief klasklimaat
6. Benut de kracht van het team

Aanbeveling 1 Wees je bewust van je verwachtingen van leerlingen

Zijn we bewust van kenmerken van leerlingen?

Verwachtingen ten aanzien van kinderen van bijvoorbeeld hoogopgeleide ouders zijn vaak hoog. Andere **groepen** leerlingen worden vaker geconfronteerd met lagere verwachtingen:

- jongens op het gebied van taalvaardigheid en algemene leerprestaties.
- meisjes op het gebied van rekenen/wiskunde;
- leerlingen uit kansengroepen;
- leerlingen met leerproblemen, vooral als de leerling een diagnostisch label heeft;
- leerlingen met een migratieachtergrond;

Individueel: vooral door eerdere en/of huidige leerprestaties

Zijn we bewust van onze eigen kenmerken?

Kenmerken van leerkrachten

Stereotypering en vooroordelen

Sterke stereotiepe beelden worden vooroordelen genoemd en zowel negatieve als positieve stereotiepe beelden kunnen tot vooroordelen leiden.

Self-Efficacy

Het geloof in de eigen capaciteiten om een verschil te kunnen maken voor leerlingen

Mindset

Vertrouwen hebben in het vermogen van leerlingen om te kunnen groeien

Bewustwording door zelfreflectie

Meester Tom is een ervaren leerkracht uit het 5de leerjaar. Dit jaar heeft hij een diverse klas met leerlingen uit verschillende culturele achtergronden. Hoewel Tom zichzelf als ruimdenkend beschouwt, merkt hij dat hij onbewust bepaalde aannames maakt over zijn leerlingen.

Tijdens de eerste maanden van het schooljaar valt het hem op dat sommige leerlingen, vooral jongens met een migratieachtergrond, minder enthousiast lijken tijdens de taallessen. Zonder het echt te beseffen, geeft Tom deze leerlingen vaker extra aandacht voor rekenen, terwijl hij bij taal sneller de gedachte heeft: "Ze zullen hier toch niet zo goed in zijn."

Na een tijdje reflecteert Tom op zijn manier van lesgeven. De resultaten van deze jongens blijven achter op taalgebied, en hij begint te twifelen aan zijn aanpak. "Misschien ben ik niet goed genoeg om deze groep te motiveren voor taal," denkt hij. Het gevoel bekruipt hem dat hij sommige leerlingen niet voldoende kan bereiken, en hij vraagt zich af of hij eigenlijk wel over de juiste vaardigheden beschikt om hen te helpen groeien.

Tom bespreekt zijn zorgen met een collega die hem aanspoort om hier verder in te duiken. Zijn collega vertelt hem over het belang van het geloof dat zowel leerlingen als leerkrachten zich voortdurend kunnen ontwikkelen. "Je moet niet denken dat hun prestaties vastliggen," zegt ze, "maar dat je nieuwe manieren kunt leren om hen te betrekken." Dit gesprek zet Tom aan het denken. Hij realiseert zich dat hij niet alleen de leerlingen, maar ook zichzelf soms in een hokje plaatst.

Vastberaden om het anders aan te pakken, besluit Tom bewuster om te gaan met de aannames die hij maakt. Hij schrijft zich in voor een training over inclusiviteit en probeert zijn **verwachtingen** naar alle leerlingen toe positiever en realistischer te formuleren. Langzaam maar zeker merkt hij dat de leerlingen die eerder achterliepen, steeds actiever meedoen tijdens de taallessen. Hun resultaten beginnen te verbeteren, en met elke stap groeit ook Tom's vertrouwen in zijn eigen kunnen.

De successen in de klas motiveren Tom om zijn nieuwe aanpak vol te houden. Hij merkt dat zijn geloof in de ontwikkeling van zijn leerlingen, en in zijn eigen rol als leerkracht, sterker is geworden.

Stereotypering en vooroordelen

Self-Efficacy

Mindset

Zijn we bewust van de kenmerken van onze eigen klas en school?

- De schoolcontext beïnvloedt de verwachtingen van leerkrachten.
- Hogere gemiddelde prestaties leiden tot *hogere* verwachtingen.
- In scholen waar meer leerlingen blijven zitten, zijn de verwachtingen vaak *lager*.
- Op scholen met veel leerlingen uit kansengroepen of migratieachtergrond, zijn de verwachtingen vaak *lager*.

Aanbevelingen

- Leerkrachten vormen verwachtingen van leerlingen. Welke verwachtingen dat zijn, hangt af van de **leerling**, de **leerkracht** en de context van de **school** en **klas**.
- Stereotiepe beelden
- Eerdere **prestaties** reflecteren soms lage verwachtingen van andere leerkrachten.

Activiteiten bij aanbeveling 1

- 60 seconden over mijn leerling
- In gesprek over stereotiepe beelden
- In gesprek over onze schoolcultuur

Activiteit 1 60 seconden over mijn leerling

Het doel van deze activiteit is om te komen tot (meer) bewustwording van h dat je hebt van je leerlingen. Hoe kom je tot dit beeld? Hoe beïnvloedt het je le En welke positieve of negatieve gevolgen zou dit beeld kunnen hebben lesgeven aan verschillende leerlingen?

1 Beschrijven

Activiteit 2 In gesprek over stereotiepe beelden

1. Geef enkele leerkrachten een bordje / A-4'tje / post-it op hun rug met daarop een label. Afhankelijk van de groepsgrootte bepaal je het aantal labels, ongeveer een label per drie deelnemers. Degene met een label op de rug weet niet wat daarop staat. Kies uit labels als: dyslexie, slechthorend, dochter van een advocaat, gevlucht uit oorlogsgebied, ADHD, autismespectrumstoornis (ASS), gescheiden ouders ...
2. Stel de vraag: 'Welke beelden heb je of ken je bij dit label? Loop door elkaar. Iedereen mag antwoorden bij het label schrijven. Neem hier even de tijd voor,

Aanbeveling 2 Wees je bewust van de manieren waarop je verwachtingen communiceert naar leerlingen

Hoe communiceren we verwachtingen in de klas en op school?

Je kan niet *niet* communiceren.

Hoe	Voorbeelden
Input	<ul style="list-style-type: none"> • lagere of hogere eisen stellen • minder of meer variatie in leeractiviteiten bieden • meer of minder sturing en monitoring bij zelfstandig werken geven • meer of minder gebruikmaken van effectieve instructiemethoden
Output	<ul style="list-style-type: none"> • korter of langer wachten op een antwoord • het wel of niet zelf een antwoord geven • meer of minder vaak de beurt geven
Feedback	<ul style="list-style-type: none"> • meer of minder feedback na een beurt • Kwalitatief andere feedback, meer of minder informatie • specifieke dan wel vage complimenten geven • de nadruk op falen of op successen leggen
Klimaat	<ul style="list-style-type: none"> • meer of minder vriendelijkheid of warmte in de interacties nastreven • meer of minder oogcontact • meer of minder aandacht en interactie in de groep • een plaats vooraan dan wel achteraan in de klas

Welke focus of hoe aanpakken?

Groeperen (zie aanbeveling 3)

flexibel

heterogeen

zorgen voor rijke
leerervaringen voor
alle leerlingen.

Doelen stellen (zie aanbeveling 4)

helder

inhoudelijk van feedback
voorzien

veel aandacht geven aan
intrinsieke motivatie

autonomie bieden

verantwoordelijkheid
geven voor het eigen leren

Focus op effectieve **instructie**

Klasklimaat (zie aanbeveling 5)

investeren in een positief
klassenklimaat

samenwerking stimuleren

preventief werken en ongewenst

gedrag voorkomen

ouders betrekken

Aanbevelingen

- Verschillende manieren van verwachtingen communiceren en uitstralen.
- Leerlingen kunnen verwachtingen aflezen.
- Verschillen in het team?

Activiteiten bij aanbeveling 2

- Communiceren van verwachtingen: hoe zit dat bij jou?
- Verwachtingen en interactie

Activiteit 1 Communiceren van verwachtingen: Hoe zit dat bij jou?

Kies drie leerlingen uit je klas, bijvoorbeeld een leerling die goed kan leren, een leerling die moeite heeft met leren en een stille (of juist heel drukke) leerling. Laat je interacties met deze leerlingen observeren door een collega (of doe het zelf met video-opnames).

Noteer van het lijstje 'Communicatie van lage verwachtingen' wat je herkent bij jezelf.

- Korter wachten op een antwoord of zelf een antwoord geven.
- Minder vaak de beurt geven.
- Weinig feedback geven na een beurt.
- Minder informatieve feedback geven.
- Onterechte of vage complimenten geven.
- Kritiek op falen. Successen minder prijzen.
- Minder aandacht en minder interactie in de groep.
- Een plaats geven achter in de klas.
- Minder variatie bieden in activiteiten, vooral herhalingsoefeningen.
- Minder vriendelijke interacties.

Bespreek daarna met een collega:

- Wat vind je van wat je gelezen hebt?
- Heb jij hogere/lagere verwachtingen van bepaalde leerlingen? Waarom?
- Wat herken je van de communicatie van lage verwachtingen?
- Zou je ergens bewust op willen gaan letten? Zo ja, waarop?

Bron: De lijst 'Communicatie van lage verwachtingen' is gebaseerd op Rubie Davies, C. (2014). *Becoming a high-expectation teacher: Raising the bar*. New York: Routledge.

Aanbeveling 3 Groepeer flexibel

Vaste niveaugroepen

Leerlingen indelen in niveaugroepen op basis van eerdere prestaties (bijvoorbeeld driesporenbeleid).

Leerkrachten stemmen leerdoelen, activiteiten en eisen af op het niveau van elke groep.

Leerlingen worden vaak fysiek in groepen geplaatst in het klaslokaal.

Laagste niveaugroep:

- Instructies op eenvoudiger niveau.
- Voeren alleen opdrachten uit om minimumdoelen te behalen.

Hoogste niveaugroep:

- Ontvangt verdiepingsmateriaal.
- Krijgt mogelijkheden om zelfstandig te werken na korte instructie.

Gerichte
instructies

Bevorderen
zelfvertrouwen

Uitdagend voor
sterkere
leerlingen

Ondersteunend
voor leerlingen die
het moeilijk
hebben

Structuur en
duidelijkheid in de
groep

Overzichtelijk
klasmanagement

aandachtspunten

Vaste niveaugroepen

Leerlingen indelen in niveaugroepen op basis van eerdere prestaties (bijvoorbeeld driesporenbeleid).

Leerkrachten stemmen leerdoelen, activiteiten en eisen af op het niveau van elke groep.

Leerlingen worden vaak fysiek in groepen geplaatst in het klaslokaal.

Laagste niveaugroep:

- Instructies op eenvoudiger niveau.
- Voeren alleen opdrachten uit om minimumdoelen te behalen.

Hoogste niveaugroep:

- Ontvangt verdiepingsmateriaal.
- Krijgt mogelijkheden om zelfstandig te werken na korte instructie.

Stigmatiserend

Belemmert
inhaalbewegingen

Ongelijkwaardig-
heid – Andere
verwachtingen?

Minder gevarieerd
leeraanbod

Minder kansen
voor autonomie en
zelfgestuurd leren

Te veel
herhalingswerk

“

"Flexibel groeperen betekent werken met hoge verwachtingen voor alle leerlingen, waarbij leerkrachten gebruikmaken van flexibele niveaugroepen.

Leerlingen kunnen eenvoudig van instructiegroep wisselen zodra hun onderwijsbehoeften veranderen, gebaseerd op regelmatige evaluatie van toetsresultaten, werkboeken, huiswerk en meer."

Flexibel groepeeren

“Assessment for learning”

Groepen bijsturen door formatieve evaluatie

Stel je de vragen:

- *‘Op welk niveau bevindt deze leerling zich?’*
- *‘Welke leeractiviteiten zijn passend voor deze leerling om het doel te bereiken?’*
- *‘Bied ik de juiste vorm van oefenstof aan?’*
- *‘Wat is de volgende stap in het leerproces en wat heeft deze leerling daarvoor nodig?’*

Het gaat erom dat je voor elke leerling een richting bepaalt en regelmatig samen controleert of je nog op koers ligt of bijsturing nodig is.

Flexibel groeperen

Homogeen of Heterogeen ?

"Homogeen groeperen betekent leerlingen met vergelijkbare niveaus of vaardigheden samenbrengen, zodat de leerkracht gericht kan inspelen op hun gezamenlijke leerbehoeften en een uniforme aanpak kan bieden."

"Heterogeen groeperen brengt leerlingen met uiteenlopende niveaus en vaardigheden samen, zodat ze van en met elkaar kunnen leren in een diverse en inclusieve leeromgeving."

Flexibel groeperen

Vaste niveaugroepen kunnen een **'glazen plafond'** creëren

Hoewel niet alle leerlingen alle activiteiten zullen uitvoeren, is het niet van tevoren bepaald dat deze activiteiten 'ongeschikt' of 'onbereikbaar' zijn.

Leerlingen krijgen bijvoorbeeld de keuze: ze kunnen een activiteit op hun eigen niveau kiezen, maar mogen ook iets uitdagender kiezen.

Aanbevelingen

- Flexibel groeperen.
- Niveaugroepen kunnen *labeling* in de hand werken.
- *Evalueer de samenstelling* van niveaugroepen regelmatig.
- Voorzie een *rijk en uitdagend aanbod* voor *alle* leerlingen.

Activiteiten bij aanbeveling 3

- Flexibel groeperen: hoe zit dat bij jou?
- Leerlingen zelf laten kiezen

Activiteit 1 Hoe zit dat bij jou?

Ga na hoe flexibel jij groepeert. Reflecteer op onderstaande vragen, ga op onderzoek uit en bespreek de uitkomsten met een collega.

- Hoe deel je momenteel groepen in? Is dat voor ieder leergebied en ieder lesonderwerp hetzelfde of anders?
- Hoeveel kinderen in jouw klas zijn dit schooljaar van niveaugroep veranderd?
- Hoeveel kinderen zitten nu in een andere niveaugroep dan vorig jaar?
- Wat was de aanleiding om een leerling van groep te veranderen?
- Hoe kunnen jouw leerlingen bewijzen dat ze meer uitdaging aankunnen?

Herken je de vergelijking tussen niveaugroepen en glazen plafonds? Hoe zit dat in jouw klas?

- Zijn er activiteiten die niet voor alle leerlingen toegankelijk zijn?
- Waar zitten mogelijkheden om leerlingen toegang te geven tot al het beschikbare materiaal?

Interview een aantal van je leerlingen en – indien mogelijk – oud-leerlingen over hun begrip van en ervaringen met niveaugroepen. Stel hen vragen als:

- Kun je me uitleggen wat de groepjes die we in onze klas gebruiken betekenen? (Noem de namen van de groepjes die je gebruikt.)
- Wat vind je ervan om in jouw groep te zitten?
- Wat denk je dat de kinderen in de andere groepjes ervan vinden?
- In welke groep zou jij het liefste zitten en waarom?

Aanbeveling 4 Stel heldere doelen

“

“Leerkrachten die hoge verwachtingen hebben, delen vaker heldere leerdoelen en succescriteria met hun leerlingen, wat zorgt voor structuur. Bij lage verwachtingen communiceren leerkrachten minder vaak leerdoelen”

Leerdoelen ondersteunen het leren van leerlingen, vooral wanneer de leerdoelen voldoen aan zoveel mogelijk van de volgende kenmerken:

- Leerdoelen zijn helder en worden expliciet gecommuniceerd naar leerlingen.
- Leerdoelen zijn concreet en specifiek.
- Leerdoelen zijn realistisch en uitdagend. Zij zijn gesteld vanuit hoge verwachtingen.
- Leerdoelen zijn duidelijk en acceptabel voor de leerlingen.
- Voor elk leerdoel zijn succescriteria geformuleerd.

Leerdoelen (al dan niet vanuit het leerplan) moeten daarbij ambitieus zijn voor *alle* leerlingen. De mate van ondersteuning om die te bereiken kan wel van leerling tot leerling verschillen.

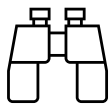
Waarom zijn uitdagende leerdoelen van belang?

De zelfdeterminatietheorie stelt:

Motivatie door:

1 autonomie

"Ondersteun autonomie door leerlingen vrijheid te geven in de keuze van opdrachten, leerstof of acties."

2 competentie

"Bevorder competentie door succeservaringen te bieden, duidelijke doelen en succescriteria te formuleren, en lesmateriaal af te stemmen op het niveau van de leerling."

3 verbondenheid

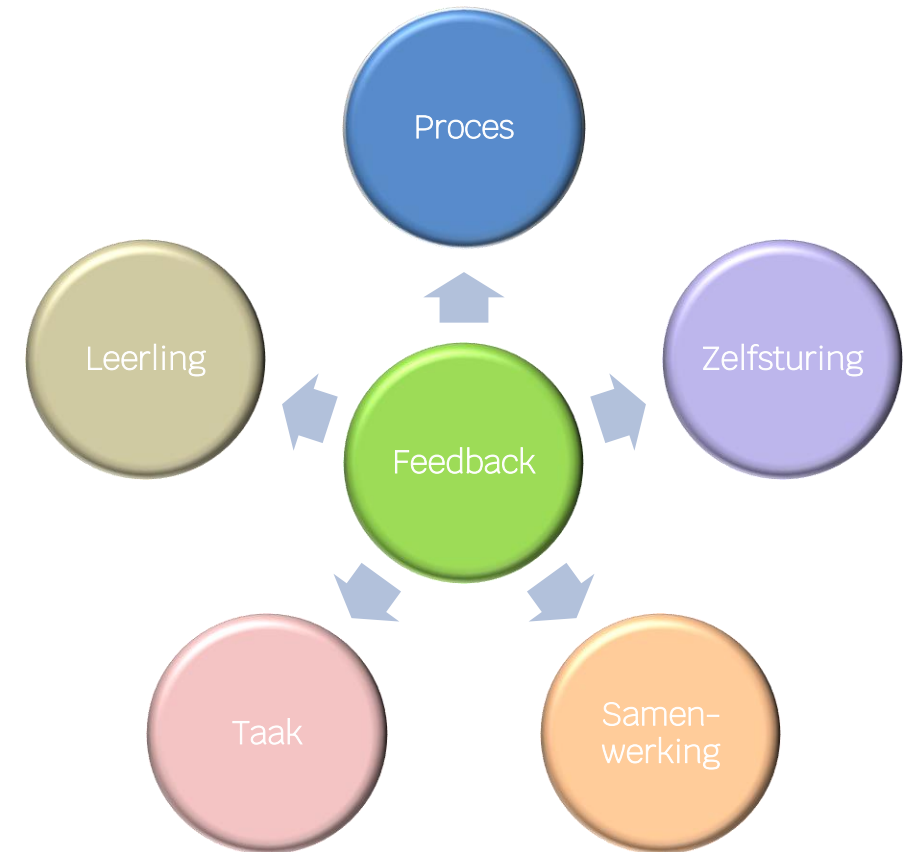
"Sociale verbondenheid ontstaat door affectie, interesse en beschikbaarheid te tonen voor elke leerling."

Waarom is feedback van belang?

Het stellen van leerdoelen is cruciaal in onderwijs dat vertrekt vanuit hoge verwachtingen. **Feedback** is hierbij fundamenteel

Regelmatige formatieve evaluatie helpt leerlingen hun leerproces beter in te schatten en betere verwachtingen van hun prestaties te ontwikkelen. Leerstrategieën zoals retrieval practice bieden daarbij veel meerwaarde, verhogen de motivatie en versterken het belang van heldere leerdoelen en goede feedback.

Aanbevelingen

- Heldere en uitdagende doelen stellen.
- Kwaliteitsbesef bijbrengen.
- Toon succes: laat zien hoe een succesvolle opdracht eruitziet.
- Geef goede feedback.

Activiteiten bij aanbeveling 4

- Doelen onderzoeken en kwaliteitsbesef creëren
- Feedback onder de loep

Activiteit 1 Typen doelen onderzoeken en kwaliteitsbesef creëren bij uitdagende opdrachten

Zie onderstaande tabel voor verschillende typen doelen.

Type doel	Omschrijving
Leerdoel	Een doel gericht op meer kennis, begrip en/of vaardigheid dan het huidige niveau van de leerling.
Prestatiedoel	Een doel gericht op een prestatie in vergelijking met andere leerlingen.
Activiteit	Iets wat een leerling gaat doen.
Product	Iets wat een leerling gaat maken.

Zet de doelen die je in de klas behandelt op een rijtje. Kies bijvoorbeeld een bepaalde dag of week, of een blok of project van een bepaald leergebied. Beantwoord onderstaande vragen.

- Welk type doelen komen voor in jouw rijtje?
- Stel je doelen voor de hele groep of voor individuele leerlingen? Wanneer doe je het één en wanneer het ander?
- Hoe zou je meer kunnen werken vanuit leerdoelen die zowel uitdagend als realistisch zijn?

Bij uitdagende doelen en opdrachten kan je stilstaan bij het bijbrengen van kwaliteitsbesef:

- Hoe ziet een goede presentatie eruit?
- Wat is een goede sollicitatiebrief?
- Hoe stel ik een volledig antwoord op met tussenstappen?

Aanbeveling 5

Zorg voor een positief klasklimaat

“

Klasklimaat en verwachtingen

"Wanneer hoge verwachtingen gelden voor **alle** leerlingen, ontstaat een hechte en ondersteunende klas. Beperken leerkrachten dit tot een selecte groep, dan bereikt warmte slechts enkelen."

Hoe meer leerlingen het gevoel hebben dat de leerkracht om hen geeft, des te hoger hun verwachtingen ten aanzien van hun eigen leren en gedrag

Klasklimaat beïnvloedt leerprestaties

... en de leerkracht speelt hierin een sleutelrol

“

“Leerlingen die meer uitdagend gedrag vertonen, zitten vaker in de laagste niveaugroepen *ongeacht* hun leerprestaties“

Wees bewust van je klasklimaat

- Streef gelijkwaardigheid na in interesses, verantwoordelijkheden geven, rollen toewijzen, iedereen aan het woord laten, iedereen laten experimenteren met leiderschap, enzovoort
- Behandel iedereen op een eerlijke manier
- Hanteer duidelijke regels
- Focus op flexibel en heterogeen groeperen om samenwerkingsvaardigheden te ondersteunen
- Ga correct om met fouten maken in de klas
- Verhoog betrokkenheid van (plus)ouders, verzorgers, grootouders, ...

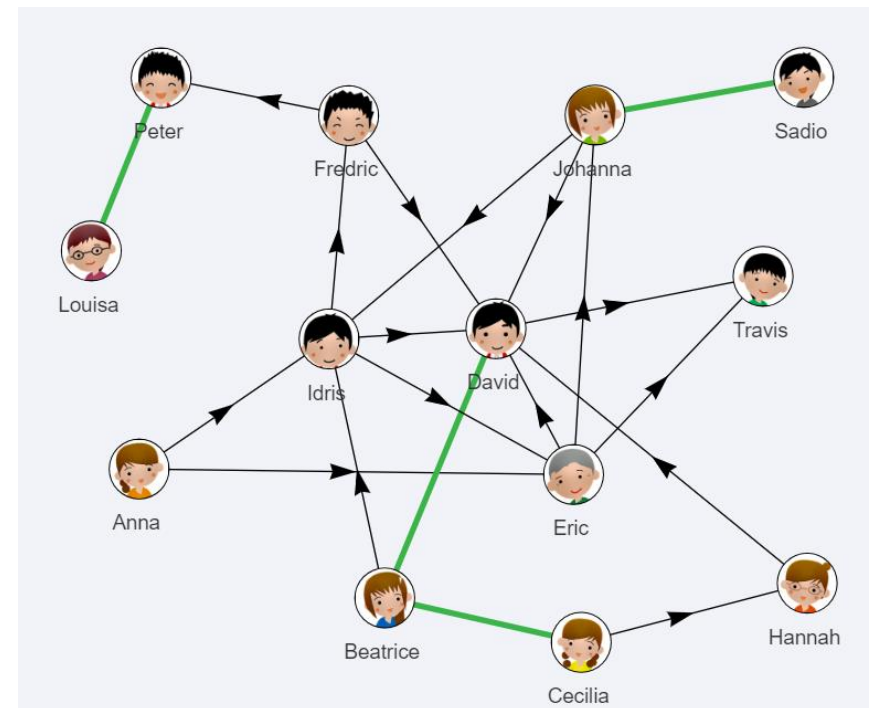
Klasklimaat in kaart

Activiteit 2 Het klasklimaat door de ogen van je leerlingen

Wat is een positief klasklimaat? Onderstaande vragenlijst is een vertaling van een vragenlijst die in onderzoek van Rowe en collega's (2010) is gebruikt. Je kunt deze vragen, of een selectie ervan, voorleggen aan je leerlingen. Je kan de vragen ook één voor één voorlezen en laten invullen door de leerlingen zodat je hen kan ondersteunen in het begrijpen en interpreteren van de vragen.

	(Haast nooit)	Soms	Vaak	(Bijna) altijd
Mijn leerkracht vindt het belangrijk mijn vriend te zijn.	0	1	2	3
Mijn leerkracht vindt het belangrijk dat ik veel leer.	0	1	2	3
Mijn leerkracht wil mijn werk graag zien.	0	1	2	3
Mijn leerkracht wil mij helpen om te leren.	0	1	2	3
Mijn leerkracht wil dat ik mijn best doe op school.	0	1	2	3
Mijn leerkracht geeft om mij.	0	1	2	3
Mijn leerkracht vindt mij net zo leuk als de andere kinderen in mijn klas.	0	1	2	3
Mijn leerkracht geeft om mijn gevoelens.	0	1	2	3
Mijn klasgenoten willen dat ik mijn best doe op school.	0	1	2	3
Mijn klasgenoten willen mij helpen om te leren.	0	1	2	3
Mijn klasgenoten vinden het belangrijk dat ik veel leer.	0	1	2	3
Mijn klasgenoten vinden het leuk om mij elke dag te zien.	0	1	2	3
Mijn klasgenoten willen mijn vriend zijn.	0	1	2	3

Sociogram

Aanbevelingen

- Leerlingen fouten laten durven maken.
- Zorg voor **constructieve relaties** in de klas, en beschouw de klas als een **gemeenschap** waarin het gaat om **samenwerking**, niet om competitie.
- Proactief én een reactief **klasmanagement**.
- Betrek **(groot)ouders en/of verzorgers** bij het onderwijs.

Activiteiten bij aanbeveling 5

- Maak een STARR-reflectie
- Het klasklimaat door de ogen van je leerlingen (vragenlijst)

Activiteit 1 Maak je eigen STARR reflectie

Beschrijf een situatie waarin een leerling uitdagend gedrag vertoonde, of waarin dit dreigde te gebeuren. Beschrijf jouw taak, jouw acties, het resultaat en reflecteer hierop. Doe dit door de bril van de psychologische basisbehoeften: autonomie, competentie en sociale verbondenheid. Bespreek vervolgens je STARR reflectie met collega's. Hierbij kun je het figuur hieronder gebruiken en de tabel op de volgende pagina.

Reflectie	Situatie	Taak
<ul style="list-style-type: none"> • Hoe vond je dat je het deed? • Was je tevreden met het resultaat? • Wat zou je een volgende keer anders doen? • Wat heb je daarvoor nodig? • Welke competenties zijn belangrijk om in te zetten? 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat was de situatie? • Wat gebeurde er? • Wie waren erbij betrokken? • Waar speelde de situatie zich af? • Wanneer speelde deze situatie? 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat was je taak? • Wat was je rol? • Wat werd er van je verwacht? • Wat wilde je bereiken? • Wat verwachtte je van jezelf in die situatie? • Wat vond je wat je moest doen?
Resultaat	Actie	
<ul style="list-style-type: none"> • Wat kwam eruit? • Hoe is het afgelopen? • Wat was het resultaat van je handelen? • Hoe reageerde(n) de ander(en)? 	<ul style="list-style-type: none"> • Wat heb je precies gezegd en/of gedaan? • Hoe was je aanpak? • En toen? • Hoe reageerde(n) de ander(en) op jou? • Wat heb je vervolgens gezegd en/of gedaan? • En toen? 	

Aanbeveling 6

Benut de kracht van het team

Wat is hier aan de hand?

Leerkracht 1: "Ik heb echt al alles geprobeerd met Thomas, maar hij blijft achter in rekenen. Het lijkt wel alsof hij het niet begrijpt, wat kan ik nog doen? Misschien is hij gewoon niet goed in wiskunde."

Leerkracht 2: "Ja, ik heb hetzelfde met Emma in taal. Ze heeft moeite met de zinnen en begrijpt niet altijd wat we van haar verwachten. Ik weet niet of ze het ooit zal kunnen bijbenen."

Leerkracht 1: "Ik vraag me af of we niet te veel van hen verwachten. De leerstof is zwaar voor hen, en misschien moeten we de leerdoelen wat bijstellen. Ik denk niet dat we hen tot het eind van het jaar op het juiste niveau krijgen."

Leerkracht 2: "Misschien moeten we ons concentreren op de rest van de klas die het wel goed doet en niet teveel energie steken in de kinderen die het niet aankunnen. We hebben immers maar beperkte tijd en middelen."

Leerkracht 1: "Dat is waar, we kunnen niet iedereen redden. Sommige kinderen blijven gewoon achter en we moeten realistisch zijn."

Lage collective efficacy: De leerkrachten twifelen aan de capaciteiten van hun leerlingen. Gebrek aan motivatie en ondersteuning: Ze voelen zich niet ondersteund of gemotiveerd om nieuwe strategieën te proberen.

Afwezigheid van samenwerking: Er is een gebrek aan samenwerking en vertrouwen in het gezamenlijke vermogen van het team om elke leerling succesvol te maken.

Verlagen van verwachtingen: In plaats van gezamenlijke verantwoordelijkheid te nemen, verlagen ze de verwachtingen voor de leerlingen.

Focus op de leerlingen die "het wel kunnen": De leerkrachten richten zich op de leerlingen die het al goed doen, in plaats van te zoeken naar oplossingen voor alle leerlingen.

“

Schoolculturen en invloed op verwachtingen

“In sommige scholen heerst een cultuur van *zinloosheid*, waar leerlingen en leerkrachten denken dat onderwijs voor bepaalde groepen geen zin heeft, waardoor leerlingen zich minder gemotiveerd voelen om te leren.

Wanneer deze negatieve overtuigingen breed gedragen worden door leerlingen, leerkrachten en schoolbestuur, kan dit een vicieuze cirkel van lage verwachtingen en beperkte kansen creëren.”

Sense of futility

Aanbevelingen

- Zet in op *collective efficacy*.
- Evalueer samen hoe er *gesproken* wordt over *leerlingen en onderwijs*.
- Spreek over het *leren* van de leerlingen.
- Voer *professionele dialoog* over (of vanuit) de bedoeling van het onderwijs en geef elkaar positieve, *collegiale feedback*.
- *Schoolleiders, directeurs of het beleidsteam* spelen een cruciale rol bij het creëren van een *constructieve en veilige schoolcultuur*.

Activiteiten bij aanbeveling 6

- Vragenlijst *collective efficacy*
- Analyseer de taal in de lerarenkamer
- Organiseer een collegiale visitatie

Activiteit 2 Analyseer de taal in de lerarenkamer

Voor het versterken van collective efficacy zijn de taal en de thema's waarover het team spreekt van belang. Om te onderzoeken hoe dit bij jullie zit, kun je het volgende doen:

- Kies een moment waarop je een kwartier lang bijhoudt wat er gezegd wordt, bijvoorbeeld tijdens een overleg of in een pauze. Vraag een collega om hetzelfde te doen.
- Noteer of de gesprekken vooral gaan over de uitvoering van lessen, of over het leren door leerlingen. Zijn gesprekken gericht op samenwerking in het team? Wordt er gesproken vanuit hoge verwachtingen?
- Vergelijk jullie antwoorden met elkaar. Bespreek verschillen om tot een eenduidige interpretatie van de begrippen te komen.

Vervolgens kunnen jullie bespreken hoe jullie als team meer dialoog kunnen voeren over het leren door leerlingen vanuit hoge verwachtingen. Kan dit bijvoorbeeld door het doorvragen op aannames en veronderstellingen? Of door een andere – positieve – interpretatie te laten zien als iemand iets negatiefs zegt? Probeer zelf enkele van jullie ideeën uit en kijk welk effect het heeft.

Uiting in steekwoorden	Uitvoering van lessen	Leren door leerlingen	Samenwerking	Hoge verwachtingen

Ruimte voor vragen

Bedankt!

www.leerpunt.be

Met steun van

Vlaanderen
is onderwijs & vorming